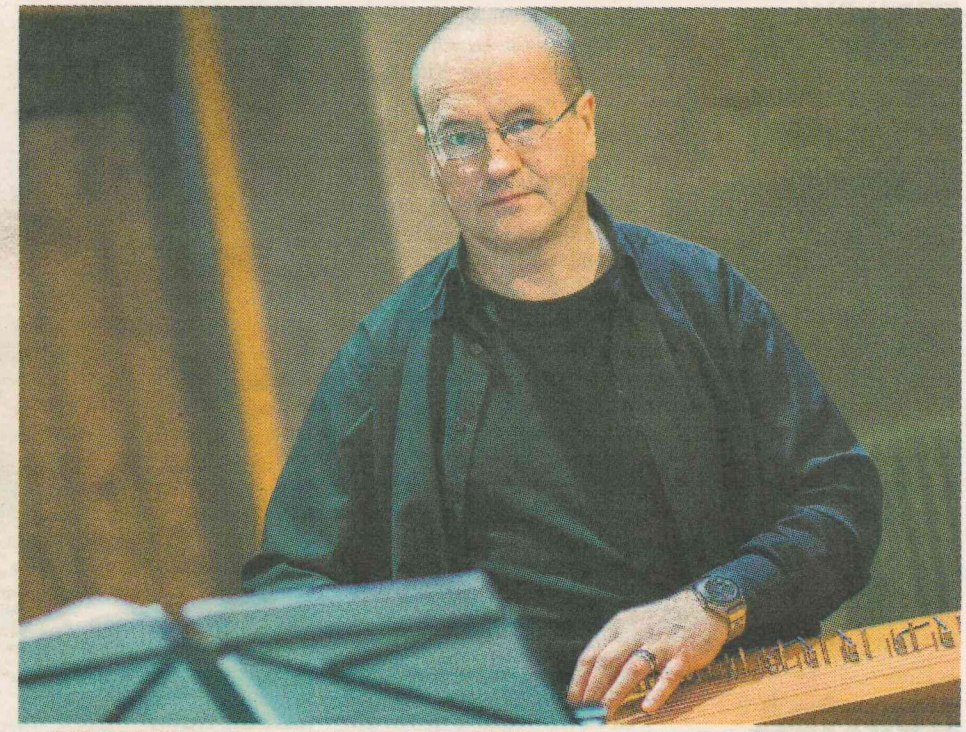
Uguns, kokles un saksofoni

Inese Lūsiņa

▲ **KONCERTA** otrajā, etniski krāsotajā daļā Valdis Muktupāvels gan koklēs, gan spēlēs dūdas un pat pārsteigs ar noslēpumainajiem virstoņu dziedājumiem. Tos viņš sākotnēji dziedājis savas meitiņas Rasas Audanges ieaijāšanai. FOTO - ARMANDS LAZDIŅŠ, SPECIĀLI *DIENAI*

MULTIINSTRUMENTĀLISTS UN etnomuzikologs Valdis Muktupāvels festivālā *Saxophonia* izpaudīsies kā veselu četru skaņdarbu, tajā skaitā arī speciāli komponēta jaundarba, autors un arī izpildītājs stilistiski un ģeogrāfiski raibā koncertprogrammā, kuru Rīgas Saksofonu kvartets ar domubiedriem cels priekšā Spīķeru koncertzālē 13. februārī pulksten 19. Tajā saksofonu saspēli rotās cilvēka balss, klavieres, kokles un dūdas.

Kā to no etnomuzikologa varētu gaidīt, Muktupāvela skaņdarbu dzīvības sulas smeltas mūsu folkloras avotā. Koncerta otrajā, etniski krāsotajā daļā viņš gan koklēs, gan spēlēs dūdas un pat pārsteigs ar noslēpumainajiem virstoņu dziedājumiem. Tos viņš sākotnēji dziedājis savas meitiņas Rasas Audanges ieaijāšanai. Tēva rūpēs jaušama zinātnieka etnomuzikologa pieeja: viņš piefiksējis, ka, klausoties *Rasas šūpuļdziesmu*, meitiņa iemigusi precīzi sestajā ar pusi minūtē. Tagad šūpuļdziesmas skaņu palete papildināta ar baritonsaksofonu. Saksofona tembrs saderējis arī ar arhaisko *Maltuves dziesmas* melodiju, kuras «dzirnakmeņu griešanas ritms liek domāt par lielajiem Dieva un Māras ritmiem, un arvien pieaugošā miltu kaudzīte ir atblāzma no lielā pasaules radīšanas rita».

Osi, nevis oši! Osi ir ģeologu lietots termins. Viena osu grēda ir pie Ogres – Zilie kalni

Uguns mūzika

«Uguns un ūdens ir divas stihijas, kas caurvij vasaras saulgriežu mistēriju. Dabiski mūžīgais Jāņu lietus, miglas vāli krēslas stundās, rasaina zāle – nekas nespēj apturēt jāņuguns iedegšanos kā simbolu sakārtotās pasaules uzvarai pār stihisko, lai tomēr nākamajā mirklī ieslīgtu atpakaļ pirmatnības miglaini mitrajā klēpī,» – tā Valdis Muktupāvels atklāj saksofonu kvartetam, koklēm un dūdām komponētā jaundarba *Uguns mūzika* jēgu. Ļaujot saksofonistiem paklusēt, V. Muktupāvels viens pats skanīgi izkoklēs *Kurzemes zvanus*.

Valdis Muktupāvels savu radošo daudzpusību nenodala koncertējoša mūziķa un meditējoša zinātnieka gados. Viņš visas durvis tur atvērtas, vienlaikus būdams mūzikas radītājs, izpildītājs un pētnieks – LU asociētais profesors, etnomuzikologs, kurš LU Humanitāro zinātņu fakultātē lasa lekcijas par mūziku – tās kulturoloģiju, pasaules tautu mūziku, populārās mūzikas antropoloģiju, latviešu tradicionālo un Baltijas laikmetīgo mūziku. Šobrīd V. Muktupāvels LU ir arī Baltijas jūras reģiona maģistra studiju programmas direktors un Folkloristikas un etnoloģijas katedras vadītājs.

Saule koklē

«Šobrīd domāju par Dabas koncertzāles jauno programmu. Arī šogad Dabas koncertzālei ir sava tēma, un tā ir saistīta ar osiem – pakalniem,» viņš atklāj, mani pārsteigts. «Nē, nē, nē. Osi, nevis oši! Osi ir ģeologu lietots termins. Viena osu grēda ir pie Ogres – Zilie kalni.» Svaigāko zinātnisko rakstu klāstā ir J. Kursītes sastādītajā krājumā *Inkluzīvi* publicētā apcere par latviešiem kā dziedātājtautu un neformālo sadziedāšanos Dziesmu svētkos agrāk un tagad. Citā rakstā, kas publicēts Vairas Vīķes-Freibergas jubilejai veltītajā krājumā *Scientiae et patriae*, pievērsies neparastai dainai, kurā minēts, ka Saule koklē. «Tas ir neparasts teksts, turklāt pierakstīts tikai vienā versijā. Pie tās dainas Mēness stāv pa gabalu, toties tur ir Dieva dēli, kas danco ūdra bebra kažokos,» viņš izstāsta. Joki te mazi: pēc senām paražām, kokles gatavojamas tad, kad pavada mirušo: vajag izgrebt un apstrādāt, bet vēl labāk, ja, mirušo izvadot, arī nocērt koku.

Drīz dienas gaismu ieraudzīs liela publikācija par mūzikas instrumentiem *The Grove dictionary of musical instruments*, kurai V. Muktupāvels jau sarakstījis visu par latviešu instrumentiem. Viņš neliekuļo, sakot, ka zinātnieka darbu dara ar prieku. Pērn Broņus Kutāviča 75 gadu jubilejai veltītajā Baltijas muzikologu 43. konferencē Viļņā runājis par to, kā XX gs. 70. gadi ietekmēja mūzikas dzīvi un nākotni, bet tepat Rīgā uzstājies ar lasījumu *Kurp ved skanošais Vācietis? Muzikāli hermeneitiska etīde*. Bijis «interesanti papētīt, kas un kāpēc izmantoja Ojāra Vācieša dzeju un kā šīs kompozīcijas uztvēra un izprata to rašanās laikā un tagad».

Pēdējā laikā V. Muktupāvels aizrāvies ar skaņu ainavas semantisko interpretāciju: no dažādu skaņu attēlojuma un nozīmēm dainu tekstos līdz mūsdienu kultūrai. Pats sev viņš tagad izvēlējies mazpilsētas skaņu ainavu Baldonei. «Pa savas mājas logu redzu birztalu, šobrīd piesnigušu, pavasarī – saplaukušu, vasarā lapaini piepildītu un rudenī – apcerīgi krāsainu. Te sniegs arī pavasarī nezaudē savu balto krāsu. Izejot pa pagalma durvīm, basās kājas atduras pret zaļi sazēlušu zālīti. Apkārt skraida suņi un kaķi, lidinās zīles, sīļi, žagatas un dzeņi. Rūta, mana sieva, šos lidonīšus ziemā baro, un reizēm te pa logu var vērot īstas dzīres. Baldones apkārtnē ir meži, purvi, ezeri un kalni. Jā, ar visām slēpošanas trasēm. Meža ezeri, kur ūdens ir tumši brūngani sārts un ļoti mīksts. Un gaisā ir mazpilsētas miers, varbūt reizēm pat pārāk rāms.» ●

KONCERTS
Kur, kad: Spīķeru koncertzālē 13. februārī plkst. 19